

משרד התמ"ת
מחקר וכלכלה

נזקי מלחמה בקרב עסקים בצפון

שוקי הנדלס

על המחבר

די"ר שוקי הנדלס, חוקר ומרכז סקר המעסיקים במינהל מחקר וכלכלה במשרד התמ"ת.

אפריל 2012

עיקרי הממצאים

<u>עמוד</u>	<u>הנושא</u>
3	עיקרי הממצאים
5	רקע
8	הערכת הפגיעה הכלכלית בעסקים
10	הפעילות העסקית
13	היקף העסקים שנסגרו בעת המלחמה
15	נוכחות עובדים בעבודה
17	ירידה בתפוקה בזמן המלחמה
19	התאוששות לאחר סיום המלחמה
21	ניידות עובדים ושכר בתקופת המלחמה
22	אומדן ימי עבודה שהלכו לאיבוד במלחמה
24	קבלת פיצויים מהמדינה
26	כיסוי נזקים
28	שביעות הרצון מהסדר הפיצויים והצעות לשיפור
29	הלוואות בערבות מדינה, הלוואות אחרות והרחבת מסגרות
	אשראי
31	נספח

עיקרי הממצאים

- מינהל מחקר וכלכלה במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה ביצע במהלך החודשים נובמבר-דצמבר 2006, סקר בקרב עסקים בצפון שנכללו באזורים שנפגעו במהלך המלחמה. בסקר רואיינו 557 עסקים מכל ענפי המשק באמצעות ראיונות טלפוניים. המקבל שכר מהחברה. המטרה העיקרית של הסקר הייתה להעריך את היקף הפגיעה מנזקי מלחמה ישירים ועקיפים כפי שהיא נתפסת על ידי המעסיקים בצפון
- ✓ כל המדדים שנבדקו בסקר הנוכחי מצביעים על פגיעה קשה בעסקים בצפון שנגרמה כתוצאה מהמלחמה ועל רמה גבוהה של נזקים. הדבר בא לידי ביטוי בכל האינדיקטורים שנבדקו.
 - ✓ 70% מהעסקים דיווחו על פגיעה רבה מאד או פגיעה די רבה בעסקיהם בתקופת המלחמה.
 - ✓ 84% מהעסקים דיווחו כי היקף פעילותם בשנת 2005 בחודשים יולי-אוגוסט היה גבוה מהיקף פעילותם בחודשי המלחמה בשנת 2006.
 - ✓ רק 16% מהעסקים היו פתוחים לאורך כל תקופת המלחמה ומספר ימי העבודה הממוצע שהעסקים היו סגורים בהם עמד על 17 ימים, מתוך 28 ימי עבודה אפשריים, כלומר, העסקים בצפון היו סגורים בממוצע ב-60% מימי העבודה האפשריים.
 - ✓ ביום ממוצע בתקופת המלחמה, כולל ימים שבהם העסק היה סגור, לא נכחו בעבודה כ-70% מהעובדים.
 - ✓ העסקים דיווחו על ירידה של 57% בתפוקה של העובדים שהגיעו לעבודה בימים שהעסק היה פתוח, כלומר, פחות ממחצית התפוקה הרגילה של אותם עובדים.
 - ✓ על פי נתוני הסקר איבדו העסקים בצפון, המעסיקים לפחות עובד שכיר אחד, בתקופת המלחמה כ-8.5 מיליון ימי עבודה, 7.5 מיליון מהם אבדו כתוצאה מסגירה של העסקים ואילו כ-900 אלף ימי עבודה אבדו כתוצאה מהיעדרות של עובדים בימים שבהם העסקים פעלו.
 - ✓ על פי נתוני הלמ"ס, בתקופת הרגיעה לפני המלחמה אבדו 2.1% מכלל שעות העבודה עקב היעדרויות עובדים. לפיכך, המספר הכולל של הפסד ימי עבודה בצפון עמד על פי חישוב זה על 8,256,000 ימי עבודה.
 - ✓ על פי אומדן הלמ"ס לשנת 2006, התמ"ג בשנה זו עלה ב-5.1% בהשוואה לשנת 2005, למרות המלחמה שהתבטאה בירידה של 17.8% במספר ימי העבודה בתקופת המלחמה ובמונחים שנתיים בירידה של 1.8%. למרות שאין בהכרח הקבלה בין השינוי בהיקף ימי העבודה לבין השינוי בתל"ג, ניתן להעריך כי ללא המלחמה, העלייה בתל"ג בשנת 2006, בהשוואה לשנת 2005, הייתה מתקרבת ל-7%.
 - ✓ בסקר הנוכחי לא נכללו עצמאים, או שכירים העובדים גם כעצמאים, אלא רק עסקים שמועסק בהם לפחות עובד שכיר. על פי נתוני הלמ"ס היו באזור הצפון 38,800 עצמאים שאינם מעסיקים עובדים. על פי אומדן מינהל מחקר וכלכלה במשרד התמ"ת אבדו באזור הצפון כ-820 אלף ימי עבודה של עצמאים.
 - ✓ בסה"כ אבדו למשק כתוצאה מהמלחמה כ-9.3 מיליון ימי עבודה.

- ✓ בכל האינדיקאטורים לבחינת נזקי המלחמה שנבדקו בסקר, נמצא קשר בין גודל העסק לבין היקף הנזקים. העסקים הקטנים, ובעיקר העסקים הזעירים המעסיקים עד 4 עובדים, נפגעו יותר מהמלחמה מאשר עסקים גדולים ובינוניים המעסיקים 20 עובדים ויותר.
- ✓ נמצא קשר בין היקף הפגיעות הפיסיות של הטילים באזורים השונים בצפון בתקופת המלחמה לבין הנזקים הכלכליים שנגרמו לעסקים. נפות עכו וצפת- הגליל המערבי והגליל העליון, שספגו את מרבית פגיעות הרקטות בתקופת המלחמה הן אלו שבהן העסקים דיווחו על נזקים גבוהים יותר בעקבות המלחמה. הנפה שנפגעה הכי פחות מהמלחמה הייתה נפת יזרעאל שמרבית הישובים בה לא נמצאו בטווח הרקטות קצרות הטווח.
- ✓ ענפי האירוח והאוכל היו הענפים שנפגעו מהשלכות המלחמה יותר מענפים אחרים. רוב העסקים בענפים אלה היו סגורים במהלך כל ימי המלחמה ומספר הימים הממוצע לתקופת המלחמה שבהם העסקים היו סגורים הגיע ל-24 ימי עבודה בהשוואה ל-17 ימים שבהם היו סגורים עסקים בממוצע. גם ענפי הבנייה נפגעו במלחמה בשיעור העולה על חלקם היחסי באוכלוסיית העסקים.
- ✓ ההתאוששות של מרבית העסקים לאחר סיום המלחמה הייתה מהירה יחסית, ממצא הנמצא בהתאמה עם נתוני הצמיחה של המשק בשנת 2006 שעמדו על כ-5% למרות המלחמה. 71% חזרו לפעילות רגילה לאחר תקופה ממוצעת של שלושה וחצי חודשים מאז סיום המלחמה.
- ✓ לאחר תקופה ממוצעת לא קצרה של שלושה וחצי חודשים, דיווחו 29% מהעסקים שהם עדיין לא חזרו למלוא הפעילות הרגילה, עובדה שהביאה, על פי דיווח העסקים, לירידה ממוצעת בכלל העסקים בצפון של 11% בהיקף הפעילות של כלל העסקים בצפון, בהשוואה לתקופה שלפני המלחמה.
- ✓ 56% מהעסקים ביקשו להרחיב את מסגרת האשראי שלהם, 34% מהעסקים ששמעו על ההלוואות בערבות מדינה למפעלים קטנים ביקשו את ההלוואה ו-28% מהעסקים ביקשו מהבנקים הלוואות רגילות שלא בערבות מדינה.
- ✓ 32% מכלל העסקים בצפון, שהיו זכאים לקבלת הלוואה בערבות מדינה, דיווחו שהם לא ביקשו לקבל את ההלוואה מאחר ולא שמעו עליה.
- ✓ שלושה וחצי חודשים מסיום המלחמה, רק 86% מהעסקים הגישו בקשות לקבלת פיצויים עבור חודש יולי ורק 74% מכלל העסקים קיבלו פיצויים. שיעור מקבלי הפיצויים עבור חודש אוגוסט היה נמוך בהרבה והגיע רק ל-50% מכלל העסקים.
- ✓ על פי טענת העסקים, הפיצויים מכסים רק חלק קטן יחסית של הנזקים בפועל- 37% מהנזקים בחודש יולי ו-48% מהנזקים בחודש אוגוסט.
- ✓ שביעות הרצון של העסקים מהסדרי הפיצויים הייתה נמוכה. בחודש יולי רק 22% מהעסקים היו מרוצים מהסכם הפיצויים ובחודש אוגוסט שיעור המרוצים הגיע ל-39%.

א. רקע

מלחמת לבנון השנייה החלה ב-12 ביולי 2006 ונמשכה עד ל-14 באוגוסט, בסה"כ 33 ימים. במהלך תקופה זו נפלו בצפון המדינה 3,790 רקטות. מרבית הרקטות נפלו באזורים הנכללים בנפות צפת ועכו, אך גם נפות חיפה, כנרת, רמת הגולן ויזרעאל נפגעו, מי יותר ומי פחות, ממטחי הרקטות. במהלך המלחמה נהרגו ממתקפת הרקטות 66 אזרחים וחיילים ובבתי החולים טופלו למעלה מ-3,000 נפגעים. מכלל כמיליון התושבים המתגוררים באזור הצפון, לא פחות מ-30%, כ-300 אלף תושבים, עזבו את אזור מגוריהם במהלך המלחמה, לכל תקופת המלחמה או לחלק ממנה.

לנתונים שהוצגו הייתה בהכרח השפעה על העסקים בצפון שהתקשו לתפקד בזמן המלחמה ולמרביתם נגרמו נזקים, בעיקר נזקים עקיפים שנבעו מהפסקת הפעילות העסקית.

בתחילת אוגוסט 2006, עוד בתקופת המלחמה, התקבלה החלטה לפצות את בעלי העסקים בצפון עבור נזקים עקיפים שנגרמו להם בחודש יולי. הקריטריון שנקבע לפיצוי העסקים בחודש יולי היה גובה שכר העובדים, כאשר גובה הפיצויים נקבע בהתאם לשכר הממוצע של כלל העובדים בשלושת החודשים שקדמו למלחמה. גובה הפיצוי הבסיסי נקבע ל-180% מהשכר הכולל וגובהו בפועל עמד על 132.5% מהשכר הכולל, לאחר השתתפות המעסיק והשתתפות העובדים שהתבטאה בויתור על ימי חופשה.

בחודש אוגוסט, לאחר פניות של איגודי המעסיקים שטענו שהפיצוי במסלול השכר לא כיסה את נזקיהם בפועל, הוחלט על מסלול פיצויים נוסף "מסלול המחזורים". על פי מסלול זה, הפיצוי ניתן על ההפרש שבין מחזור העסקאות בחודש אוגוסט 2005 למחזור בחודש אוגוסט 2006, כאשר שיעור הפיצוי נקבע בהתאם לגובה המחזור השנתי. עסקים קטנים, שהיקף המחזור שלהם בשנת 2005 היה עד 750 אלף ש"ח לשנה, קיבלו פיצוי של 75% מההפרש שבין המחזורים, והשיעור ירד עד 45% מההפרש בין המחזורים בעסקים גדולים שהמחזור השנתי שלהם הוא יותר מ-30 מיליון ש"ח. על מנת להקל על המעסיקים, נקבע שהפיצוי יינתן אוטומטית על פי מסלול המחזורים, אלא אם הגיעה דרישה מהמעסיק לפיצוי בהתאם למסלול השכר.

בענפי התיירות והחקלאות נקבעו הסדרים מיוחדים שמטרתם לפצות את המעסיקים על הנזקים הייחודיים בענפים אלה. בענפי התיירות ניתן פיצוי גם עבור החודשים ספטמבר ואוקטובר, בהנחה שהתיירות לא תתאושש עד לאחר תקופת החגים. הפיצוי ניתן בעיקר לבתי מלון והארחים ובמידה פחותה לצימרים ולאטרקציות תיירותיות. הסדר מיוחד נקבע גם עם ארגון הקבלנים, כמו גם עם איגוד תחנות הדלק.

מינהל מחקר וכלכלה במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה ביצע במהלך החודשים נובמבר-דצמבר 2006, סקר מקיף בקרב מנהלי עסקים בצפון הנכללים באזורי ה"הגבלה"- האזורים שנפגעו במהלך המלחמה.

המטרות העיקריות של הסקר היו :

1. הערכת היקף הפגיעה מנזקי מלחמה ישירים ועקיפים כפי שהיא נתפסה על ידי המעסיקים בצפון.
2. הערכת תהליך ההתאוששות של העסקים בצפון לאחר המלחמה.
3. הערכת מסלולי הפיצויים השונים שניתנו במהלך המלחמה לעסקים בצפון ומידת הצלחתם בכיסוי נזקי המלחמה.
4. הערכת ההלוואות בערבות מדינה שניתנו לעסקים קטנים בצפון.
5. בדיקת תהליכי ההתאוששות של העסקים בצפון לאחר המלחמה.
6. הערכת נזקי המלחמה, הפיצויים ותהליך ההתאוששות בהבחנה על פי נפות, ענפי משק וגודל העסקים.
7. עזרה למקבלי ההחלטות בניסוח כללים להתמודדות עם נזקי מלחמה אפשריים בעתיד.

כפי שצוין, סקר העסקים בצפון¹ התקיים בעיקרו בחודשים נובמבר-דצמבר 2006 ובמסגרתו רואיינו נציגים של 557 עסקים בכל ענפי המשק באמצעות ראיונות טלפוניים. המדגם הוצע מתוך מאגר הנתונים של חברת בי.די.אי. ישראל המתמחה באיסוף מידע עסקי. באוכלוסיית הסקר נכללו רק עסקים המעסיקים לפחות עובד שכיר אחד, כולל חברות המופעלות על ידי בעלים יחיד המקבל שכר מהחברה. מדגם הסקר התבסס על מדגם שכבות בהבחנה בין נפות, ענפי משק ומספר המועסקים. בשה"כ הוגדרו 36 תאי דגימה (ראה נספח א').

נתוני הסקר שוקללו בהתאם לנתוני מאגר המעסיקים של הביטוח הלאומי שבו מיוצגים כל העסקים המעסיקים לפחות עובד שכיר אחד- בשה"כ כ-33 אלף עסקים. המדגם אינו מייצג, כפי שצוין, את העצמאים, חלקם שכירים העובדים גם כעצמאים, שאינם מעסיקים עובדים שכירים, שמספרם מוערך בכ- 39 אלף.

64% מהמשיבים על השאלון היו הבעלים של העסקים שנכללו בסקר, 16% נוספים היו מנכ"לים או סמנכ"לים, והשאר-20% מהמשיבים, היו מנהלים בדרגים שונים.

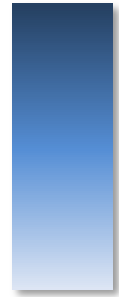
שאלון הסקר הורכב בעיקרו משאלות סגורות, אך כלל גם מספר שאלות פתוחות. הנושאים העיקריים שנבדקו בו היו :

1. היקף הירידה בפעילות העסקית בזמן המלחמה.
2. סגירת עסקים בתקופת המלחמה.
3. הסיבות לירידה בפעילות העסקית.
4. תנועת כח האדם בעסקים בתקופת המלחמה.
5. התאוששות העסקים לאחר המלחמה.

¹ אזור הצפון בסקר כולל את הנפות הבאות, על פי הגדרת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה : נפת צפת, נפת רמת הגולן, נפת עכו, נפת כנרת, נפת חיפה ונפת יזרעאל.

6. סיבות לעיכוב בתהליך ההתאוששות.
7. קבלת פיצויים עבור נזקי המלחמה העקיפים.
8. מסלולי הפיצויים.
9. שביעות רצון מהסדר הפיצויים.
10. קבלת הלוואות בערבות מדינה.

ב. הערכת הפגיעה הכלכלית בעסקים

54% מכלל העסקים דיווחו שהם נפגעו במידה רבה מאד במהלך המלחמה, ועוד 16% דיווחו שהעסק נפגע במידה די רבה. בסה"כ, 70% דיווחו על פגיעה משמעותית בעסקיהם. העסקים האחרים התפלגו בין 22% שדיווחו על פגיעה בינונית ו-8% שדיווחו שהעסק נפגע במידה מעטה או שכלל לא נפגע (ראה לוח 1). נתונים אלה מצביעים על תחושה כוללת של פגיעה עמוקה בעסקים בצפון בתקופת המלחמה.

כצפוי, נמצאו הבדלים בהערכות עוצמת הפגיעה בעסקים בנפות השונות. הנפות שבהן דווחה רמת הפגיעה הרבה ביותר היו נפת עכו בגליל המערבי הכוללת את העיר נהרייה, ונפת צפת בגליל העליון הכוללת את העיר קרית שמונה (ראה לוח 1). הנזקים הנמוכים ביותר, על פי הערכת העסקים, היו בנפת חיפה ובנפת יזרעאל.

ההבדלים בהערכת היקף נזקי המלחמה היו קטנים יותר בהבחנה על פי ענפים כלכליים, זאת למעט ענפי האירוח והאוכל שדיווחו על רמה גבוהה במיוחד של נזקים - 95% מהעסקים בענפים אלה דיווחו על מידה גבוהה מאד או די גבוהה של נזקי מלחמה, לעומת הממוצע שעמד כזכור על 70%.

לוח 1: הערכת נזקי המלחמה לפי נפות, ענפים כלכליים ומספר מועסקים, באחוזים

סה"כ	רבה מאד	די רבה	בינונית	מעטה או בכלל לא	סה"כ
סה"כ	54.0	15.9	21.8	8.3	100%
נפות					
עכו	67.3	16.1	16.1	0.6	100%
צפת	64.6	13.7	12.2	9.6	100%
כנרת ורמת הגולן	55.5	10.3	25.5	8.8	100%
יזרעאל	49.3	17.7	19.4	13.6	100%
חיפה	43.9	17.1	26.8	12.1	100%
ענפים כלכליים					
אירוח ואוכל	87.8	7.4	1.8	3.0	100%
בנייה	59.4	11.8	19.4	9.4	100%
ענפים אחרים ²	59.4	8.6	23.2	8.8	100%
תחבורה ותקשורת	54.6	15.4	27.8	2.3	100%
תעשייה	53.9	17.6	18.5	10.0	100%
מסחר	47.9	23.6	19.6	8.9	100%
שירותים עסקיים	49.9	8.9	30.7	10.4	100%
מספר מועסקים					
1 עד 4	64.7	15.5	13.1	6.6	100%
5 עד 9	50.3	13.0	31.9	4.8	100%
10 עד 19	50.7	20.2	16.3	12.8	100%
+20	41.9	16.0	29.8	12.3	100%

בהבחנה על פי גודל העסק, נמצאה רמה גבוהה של פגיעה בענפים הזעירים המעסיקים עד 4 עובדים. בעסקים אלה דיווחו 80% מהמעסיקים על רמה גבוהה של נזקי מלחמה. הפגיעה בעסקים הגדולים והבינוניים, המעסיקים מעל 20 עובדים, הייתה נמוכה יותר- 58% דיווחו על פגיעה רבה או די רבה.

² הענפים האחרים כוללים את: החקלאות, השירותים הקהילתיים, השירותים הפיננסיים, החינוך והבריאות.

ג. הפעילות העסקית

85% מהעסקים דיווחו על ירידה במחזור העסקי בחודשים יולי- אוגוסט 2006, בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2005 (ראה לוח 2). הממצא היה נכון הן לגבי חודש יולי והן לגבי חודש אוגוסט. 6% מהעסקים האחרים דיווחו שהמחזור שלהם עלה למרות המלחמה, ו-10% דיווחו שהמחזור שלהם לא השתנה.

לוח 2: שינויים במחזור העסקי בחודשים יולי ואוגוסט 2006 לעומת שנת 2005, באחוזים

יולי	אוגוסט	יולי+אוגוסט	
5.2	6.3	5.7	עלה ב- 2006
9.7	9.9	9.8	דומה
85.2	83.8	84.5	ירד ב- 2006
100.0	100.0	100.0	סה"כ

בהבחנה על פי נפות, נמצא שיעור גבוה מאד של עסקים (95%) שדיווחו שפעילותם ירדה, בנפות כנרת ויזרעאל, זאת למרות שהפגיעות הפיסיות בנפות אלה היו נמוכות מאלה שנגרמו בנפות צפת ועכו (ראה לוח 3). בנפת חיפה שיעור החברות שפעילותן ירדה היה נמוך מעט מהממוצע.

בהבחנה על פי ענפים כלכליים, נמצא כי כמעט כל העסקים בענפי האירוח והאוכל (98%) דיווחו על ירידה בפעילות העסקית. בתעשייה רק 72% מהעסקים דיווחו על ירידה בפעילות העסקית.

ממצא נוסף הצביע על קשר בין מספר העובדים בעסק לבין ירידה בפעילות העסקית בתקופת המלחמה. שיעור העסקים שדיווחו על ירידה בפעילות העסקית ירד בהתמדה מ-88% בעסקים הזעירים המעסיקים עד 4 עובדים ל-70% בעסקים הבינוניים והגדולים המעסיקים 20 עובדים ויותר.

לוח 3: אחוז המדווחים על ירידה בפעילות העסקית לפי נפות, ענפים כלכליים, ומספר מועסקים

אחוז המדווחים על ירידה בפעילות העסקית ב- 2006	
	נפות
86.1	עכו
88.7	צפת
94.5	כנרת ורמת הגולן
86.1	יזרעאל
79.0	חיפה
	ענפים כלכליים
98.2	אירוח ואוכל
83.5	בנייה
84.9	ענפים אחרים
89.8	תחבורה ותקשורת
71.6	תעשייה
87.1	מסחר
82.2	שירותים עסקיים
	מספר מועסקים
88.4	1 עד 4
85.7	5 עד 9
82.2	10 עד 19
70.2	+20

הסיבות העיקריות לירידה בפעילות של עסקים בתקופת המלחמה, על פי דיווח המעסיקים, היו ביקוש נמוך למוצרים או לשירותים של העסק וסגירת העסק בתקופת המלחמה (ראה לוח 4). כ- 45% מהעסקים העריכו כי סיבות אלה תרמו במידה רבה לירידה בפעילות העסקית. גם גורמים נוספים: קשיים של לקוחות להגיע לעסק, וקשיים במשלוח של מוצרים או שירותים, תרמו במידה רבה לירידה בפעילות של 25% או יותר מהעסקים. כ- 2.5% מהעסקים בצפון דיווחו שהם נפגעו בצורה ישירה מירי טילים, שיעור שמבטא היקף של 830 עסקים.

לוח 4: סיבות לירידה בפעילות העסקית בתקופת המלחמה, באחוזים

סה"כ	במידה מעטה או בכלל לא	במידה בינונית	במידה רבה	
100.0	48.2	6.2	45.6	ביקוש נמוך למוצרים או שירותים
100.0	44.8	12.2	43.0	העסק היה סגור
100.0	62.2	8.2	29.6	קשיים של לקוחות להגיע לעסק
100.0	68.2	7.8	23.9	קשיים במשלוח של מוצרים או שירותים
100.0	70.2	10.6	19.2	מחסור בעובדים
100.0	76.1	10.6	13.3	ירידה בתפוקה לעובד
100.0	88.3	2.9	8.8	מחסור בחומרי גלם
100.0	97.5	1.0	1.5	פגיעה פיזית בעסק כתוצאה מירי טילים

ד. היקף העסקים שנסגרו בעת המלחמה

84% מהעסקים בצפון היו סגורים, או שלא התנהלה בהם שום פעילות עסקית, לפחות יום אחד במהלך המלחמה. בממוצע דיווחו המעסיקים שהעסקים בצפון היו סגורים 17 ימי עבודה במהלך המלחמה, שהם כ-60% מכלל מימי העבודה האפשריים בזמן המלחמה³ (ראה לוח 5). העסקים שדיווחו שהיו סגורים או שלא התנהלה בהם פעילות התפלגו בין 20% שהיו סגורים עד 10 ימי עבודה בתקופת המלחמה, 12% שהיו סגורים בין 11 ימים ל-20 ימים, 21% שהיו סגורים בין 21 ימים ל-28 ימים ו-29% שהיו סגורים 28 עד 33 ימי עבודה. 34% מהעסקים דיווחו כי הם היו סגורים לאורך כל תקופת המלחמה. על פי אומדן, מספר ימי העבודה שעסקים באזור הצפון היו סגורים בהם במהלך המלחמה הגיע לכ-940 אלף ימים.

בהבחנה על פי נפות, נמצא כי מספר ימי הסגירה של עסקים בנפת צפת היה גבוה במידה ניכרת מזה שדיווחו עסקים בנפות האחרות (ראה לוח 5). בנפה זו, לא פחות מ-62% מהעסקים דיווחו שהם היו סגורים לפחות 28 ימי עבודה במהלך המלחמה וממוצע ימי הסגירה בנפה זו עמד על 23 ימי עבודה. גם בנפת עכו נרשם שיעור גבוה מהממוצע של 20 ימי סגירה. השיעור הנמוך ביותר של ימי סגירה נרשם בנפת יזרעאל שממוצע ימי הסגירה של העסקים בה עמד על 8 ימי עבודה.

לוח 5: מספר ימי סגירה לפי נפות, ענפים כלכליים ומספר מועסקים, באחוזים וממוצעים

ממוצע	סה"כ	+28	21 עד 27	11 עד 20	1 עד 10	0	
17.1	100.0	29.0	22.4	12.0	20.9	15.6	סה"כ
							נפות
23.3	100.0	61.5	17.2	6.1	4.4	10.7	צפת
20.4	100.0	34.8	27.5	13.4	18.0	6.2	עכו
16.0	100.0	22.7	26.3	10.9	22.7	17.4	חיפה
15.9	100.0	37.0	10.4	11.0	13.0	28.6	כנרת ורמת הגולן
8.1	100.0	3.6	7.8	18.2	43.6	26.8	יזרעאל
							ענפים כלכליים
24.0	100.0	56.4	19.0	10.0	12.5	2.1	אירוח ואוכל
19.7	100.0	35.3	24.9	17.3	12.2	10.4	בנייה
18.0	100.0	25.8	31.8	11.5	18.4	12.5	תעשייה
17.4	100.0	36.9	17.1	9.5	6.6	29.9	ענפים אחרים
16.1	100.0	26.3	22.1	13.7	11.2	26.7	שירותים עסקיים
16.2	100.0	27.7	17.8	9.7	34.7	10.1	מסחר

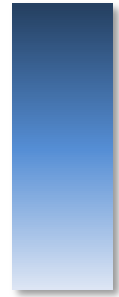
³ חישוב ימי העבודה האפשריים בזמן המלחמה התבסס על הדיווח של העסקים שנשאלו כמה ימים בדרך כלל פעל העסק בשבוע בתקופה שלפני המלחמה.

ממוצע	סה"כ	+28	21 עד 27	11 עד 20	1 עד 10	0	
14.6	100.0	14.4	28.8	16.3	30.5	10.1	תחבורה ותקשורת
							מספר מועסקים
21.0	100.0	43.2	24.3	8.3	18.7	5.4	עד 4
16.8	100.0	20.2	31.8	12.0	20.9	15.0	5 עד 9
16.4	100.0	31.1	13.4	16.9	19.7	19.0	10 עד 19
11.4	100.0	14.4	13.8	14.9	26.4	30.5	+20

בהבחנה על פי ענפים, נמצא כי הענפים שבלטו במספר גבוה של ימי סגירה במהלך המלחמה היו ענפי האירוח והאוכל. בענפים אלה דיווחו המעסיקים על מספר ימי סגירה ממוצע גבוה במיוחד של 24 ימי עבודה. גם ענפי הבנייה דיווחו על מספר גבוה מהממוצע של 20 ימי סגירה. ברוב הענפים האחרים, מספר ימי הסגירה היה דומה למספר הממוצע, למעט ענפי התחבורה והתקשורת שממוצע ימי הסגירה בהם היה נמוך יותר ועמד על 15 ימי עבודה.

בהבחנה על פי מספר מועסקים, נמצא קשר בין מספר המועסקים בעסק לבין מספר ימי הסגירה. ימי הסגירה בעסקים הקטנים היו רבים מאלה שדווחו בעסקים הגדולים. מספר גבוה של ימי סגירה איפיון במיוחד את העסקים הזעירים המעסיקים עד 4 עובדים. בעסקים אלה מספר ימי הסגירה בתקופת המלחמה התקרב לממוצע של 21 ימי עבודה. בעסקים הגדולים והבינוניים, המעסיקים מעל 20 עובדים, נרשמו רק 11 ימי עבודה שבהם העסקים היו סגורים.

ה. נוכחות עובדים בעבודה

בימים, שבהם העסקים היו סגורים, העובדים, רובם ככולם, לא הגיעו לעבודה. אך גם בימים שבהם העסק היה פתוח, לא בהכרח הוא עבד בתפוקה מלאה.

המעסיקים התבקשו להעריך מה היה אחוז העובדים שנעדרו מהעבודה, בממוצע ליום, בתקופת המלחמה מכל סיבה שהיא, הן בימים שבהם העסק היה סגור והן בימים שבהם הוא היה פתוח. מנתון זה נוכח אחוז העובדים שנעדרים בדרך כלל מהעבודה בימי עבודה רגילים מחוץ לתקופת המלחמה.

העסקים דיווחו שביום ממוצע בתקופת המלחמה לא נכחו בעבודה כ-70% מעובדיהם. בחלק מהמקרים מדובר, כפי שצוין, בעסקים שהיו סגורים, אך גם בימים שבהם העסקים היו פתוחים לא הגיעו חלק מהעובדים לעבודה מסיבות שונות, כולל נטישה של אזור הצפון ומעבר למרכז. רק 19% מהעסקים דיווחו שרוב העובדים-70% או יותר, הגיעו לעבודה ביום עבודה ממוצע (ראה לוח 6).

בהבחנה על פי נפות, ההיעדרות הממוצעת הגבוהה ביותר של עובדים הייתה בנפת צפת (83%), ובנפת עכו (89%). בנפת יזרעאל ההיעדרות הייתה הנמוכה ביותר ועמדה על 44% בלבד.

בהבחנה על פי ענפים כלכליים, הענפים שבלטו בשיעור הגבוה ביותר של היעדרות עובדים במהלך המלחמה היו ענפי האירוח והאוכל. בענפים אלה דיווחו המעסיקים ש-88% מהעובדים נעדרו בממוצע בכל אחד מימי המלחמה. גם ענפי הבנייה דיווחו על שיעור גבוה של 80% מהעובדים שנעדרו ביום ממוצע. בענפי המסחר נרשם שיעור נמוך יחסית של 65% מהעובדים שנעדרו בממוצע מהעבודה.

בהבחנה על פי גודל העסק, נמצא קשר בין מספר המועסקים בעסק לבין שיעור העובדים שנעדרו. שיעור העובדים שנעדרו בעסקים הקטנים היה גבוה מהשיעור בעסקים הגדולים. בעסקים הזעירים המעסיקים עד 4 עובדים, שיעור העובדים שנעדרו בממוצע הגיע ל-75% והוא ירד ל-56% בעסקים המעסיקים 20 עובדים ויותר.

לוח 6: אחוז עובדים שנעדרו מהעבודה בתקופת המלחמה לפי נפות, ענפים כלכליים ומספר מועסקים,

באחוזים וממוצעים

ממוצע	סה"כ	+96%	61% עד 95%	31% עד 60%	עד 30%	
69.6	100.0	38.7	24.4	18.4	18.5	סה"כ
						נפות
83.2	100.0	68.7	10.9	10.9	9.5	צפת
79.6	100.0	44.7	30.8	17.6	6.9	עכו
67.2	100.0	35.8	24.3	17.7	22.1	חיפה
64.4	100.0	33.3	22.7	22.7	21.2	כנרת ורמת הגולן
43.9	100.0	16.0	16.1	24.6	43.3	זרעאל
						ענפים כלכליים
88.2	100.0	65.8	25.0	2.3	6.9	אירוח ואוכל
80.1	100.0	51.9	24.3	11.9	11.8	בנייה
71.2	100.0	46.7	16.3	15.1	21.9	שירותים עסקיים
70.2	100.0	32.4	34.0	19.4	14.2	תעשייה
69.1	100.0	43.6	15.6	23.5	17.3	ענפים אחרים
66.5	100.0	14.4	43.4	29.3	12.9	תחבורה ותקשורת
64.6	100.0	37.2	20.5	17.7	24.6	מסחר
						מספר מועסקים
74.9	100.0	62.9	7.4	9.8	19.9	עד 4
74.0	100.0	32.9	34.7	23.1	9.3	5 עד 9
67.1	100.0	27.4	34.2	18.2	20.2	10 עד 19
55.8	100.0	18.8	24.1	27.9	29.2	+20

1. ירידה בתפוקה בזמן המלחמה

להיעדרות של עובדים מהעסקים, גם בימים שבהם העסקים פעלו, ולגורמים הקשורים להפסקות עבודה ולמוטיבציה ומורל נמוכים של עובדים, הייתה בהכרח השפעה על התפוקה היומית הממוצעת.

כרבע מהעסקים דיווחו שגם בימים שבהם העסק היה פתוח, הייתה ירידה בתפוקה של עד 35%, 30% דיווחו על ירידה בתפוקה של 36% עד 50%, 17% על ירידה של 51% עד 70% והשאר, 28%, על ירידה של יותר מ-70%. בממוצע, דיווחו העסקים על ירידה של 57% בממוצע בתפוקה היומית (ראה לוח 7).

כפי שצוין, העסקים דיווחו כי הם היו סגורים ב-60% מימי העבודה האפשריים בזמן המלחמה ולפיכך, לא הייתה פעילות בעסקים בימים אלה. מאחר ובשאר ימי הפעילות דיווחו העסקים על ירידה של 57% בתפוקה, מכאן שהתפוקה ביום ממוצע בתקופת המלחמה הגיעה, על פי דיווח העסקים, ל-17% מהתפוקה הרגילה.

בהבחנה על פי נפות, נמצא במרבית המקרים מתאם בין היקף ההיעדרות של העובדים לבין שיעור הירידה בתפוקה היומית, אף כי ההבדלים בין הנפות בירידה בתפוקה היו קטנים יחסית. בנפת צפת דווח על הירידה הגבוהה ביותר בתפוקה היומית-62%. בנפות עכו וחיפה הירידה עמדה על 59% ושיעור הירידה הנמוך ביותר (47%) נרשם בנפת יזרעאל (ראה לוח 7).

הענפים שהתאפיינו בירידה חדה יחסית בתפוקה היומית היו ענפי האירוח והאוכל ש-62% מהם דיווחו על ירידה בתפוקה. שיעור נמוך יחסית של 50% ירידה בתפוקה היומית נמצאה בענפי הבנייה. ענפים אלה התאפיינו כזכור בשיעור גבוה של היעדרות עובדים וימי סגירה, אך כאשר העובדים הגיעו לעבודה, תפוקתם ירדה בשיעור נמוך מזה שנרשם בענפים האחרים.

בעסקים הקטנים נרשמה ירידה חדה יותר בתפוקה היומית מאשר בעסקים הגדולים. בעסקים המעסיקים עד 10 עובדים, הירידה בתפוקה היומית עמדה על כ-60%, שיעור הירידה ירד ל-56% בעסקים המעסיקים בין 11 ל-20 עובדים, וירד ל-48% בעסקים המעסיקים יותר מ-20 עובדים.

לוח 7: ירידה בתפוקה בתקופת המלחמה לפי נפות, ענפים כלכליים ומספר מועסקים, באחוזים

וממוצעים

ממוצע	סה"כ	71%	51% עד 70	36% עד 50%	עד 35%	
56.6	100.0	28.3	16.8	29.8	25.2	סה"כ
						נפות
62.1	100.0	31.4	23.4	22.2	23.0	צפת
58.7	100.0	30.1	14.5	38.8	16.6	עכו
58.0	100.0	30.2	21.4	28.2	20.2	חיפה
52.5	100.0	24.4	9.6	24.2	41.8	יזרעאל
46.5	100.0	17.9	9.0	17.8	55.2	כנרת ורמת הגולן
						ענפים כלכליים
63.6	100.0	47.2	15.4	36.4	0.9	אירוח ואוכל
60.4	100.0	33.9	22.0	23.2	21.0	תחבורה ותקשורת
59.0	100.0	26.0	26.2	31.5	16.3	שירותים עסקיים
56.0	100.0	27.5	12.0	35.8	24.7	מסחר
55.6	100.0	32.9	7.3	30.1	29.7	ענפים אחרים
55.5	100.0	25.8	18.4	26.9	28.9	תעשייה
50.3	100.0	19.7	20.8	19.3	40.1	בנייה
						מספר מועסקים
59.9	100.0	41.4	10.9	22.6	25.0	עד 4
61.2	100.0	29.5	22.1	33.3	15.1	5 עד 9
55.5	100.0	27.2	12.2	35.0	25.6	10 עד 19
48.0	100.0	17.1	15.8	28.3	38.9	+20

ז. התאוששות לאחר סיום המלחמה

71% מהעסקים בצפון דיווחו, במהלך הראיון בחודשים נובמבר-דצמבר 2006, כי הם התאוששו מהמלחמה וחזרו לפעילות מלאה, בהשוואה להיקף הפעילות שלהם לפני המלחמה (ראה לוח 8). ההתאוששות של מרבית העסקים שחזרו לפעילות מלאה הייתה מהירה. 25% דיווחו שהם חזרו מיידית להיקף עבודה מלא, ועוד 53% דיווחו שהם חזרו לפעילות מלאה תוך חודש. רק ב-22% מהמקרים דווח על תהליך התאוששות ארוך של יותר מחודש.

בהבחנה על פי נפות, תהליך ההתאוששות הממושך ביותר היה של עסקים בנפת חיפה (ראה לוח 8). בנפות צפת וכנרת תהליך ההתאוששות היה הקצר ביותר. בהבחנה על פי ענפי המשק, התעשייה התאפיינה בתהליך התאוששות ארוך במיוחד.

לוח 8: תהליך ההתאוששות לאחר המלחמה לפי נפות, ענפים כלכליים ומספר מועסקים, באחוזים

וממוצעים

ממוצע	סה"כ	+5 שבועות	3-4 שבועות	1-2 שבועות	מידי	סה"כ
2.9	100.0	21.7	24.9	28.0	25.4	נפות
						חיפה
3.3	100.0	26.6	28.6	24.6	20.2	עכו
2.8	100.0	23.4	19.2	29.1	28.2	יזרעאל
2.7	100.0	11.9	33.4	31.1	23.6	צפת
2.4	100.0	18.2	13.4	36.1	32.4	כנרת ורמת הגולן
2.3	100.0	8.5	24.4	30.4	36.7	ענפים כלכליים
						תעשייה
3.6	100.0	31.7	17.9	33.8	16.6	מסחר
3.3	100.0	22.2	36.4	24.6	16.8	שירותים עסקיים
2.7	100.0	20.7	23.0	23.8	32.5	בנייה
2.6	100.0	14.6	22.1	19.4	43.8	אירוח ואוכל
2.6	100.0	15.1	22.0	51.1	11.7	תחבורה ותקשורת
2.3	100.0	17.5	16.8	31.2	34.5	ענפים אחרים
2.3	100.0	17.5	20.1	35.4	27.0	מספר מועסקים
						1 עד 4
2.7	100.0	23.5	18.6	31.7	26.2	5 עד 9
3.4	100.0	28.0	28.9	22.2	20.8	10 עד 19
2.7	100.0	13.4	36.8	21.9	27.8	+20
2.7	100.0	17.7	17.7	37.1	27.6	

בעסקים שדיווחו שהם עדיין לא חזרו לפעילות רגילה (29%), הירידה הממוצעת בפעילות העסקית בחודשים נובמבר-דצמבר 2006, על פי דיווח העסקים, הגיעה ל-38%. מכאן שאומדן הירידה הממוצעת ברמת הפעילות בכלל העסקים עמד בחודשים אלה על 11%. נתונים אלה מצביעים על כך שגם בחודשים נובמבר-דצמבר 2006, עדיין עבדו העסקים בצפון בהיקף פעילות של 89% בממוצע מהיקף פעילותם בתקופה שלפני המלחמה.

העסקים שעדיין לא התאוששו נחלקו, באופן פחות או יותר שווה, בין עסקים שהעריכו שיחזרו לפעילות מלאה בתוך 5 חודשים לבין אלה שדיווחו שהם יזדקקו לצורך ההתאוששות לתקופת זמן של לפחות שנה. מספר עסקים דיווחו שהם לא הצליחו להתאושש מהמלחמה והם עומדים בפני סגירה. בנוסף, היו עסקים שלא רואיינו במסגרת הסקר מאחר ובמועד עריכת הסקר הם כבר נסגרו.

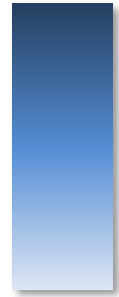
הסיבות שדווחו על ידי העסקים, שעדיין לא חזרו לפעילות רגילה, התרכזו בשלוש סיבות עיקריות- בעיות אשראי, ביקוש נמוך למוצרים או שירותים, ותנועה איטית של לקוחות (ראה לוח 9).

לוח 9: סיבות לאי חזרה של עסקים לפעילות מלאה, באחוזים

במידה מעטה או בכלל לא	במידה רבה או בינונית	
42.9	57.1	ביקוש נמוך למוצרים או שירותים
56.3	43.7	בעיות אשראי
59.0	41.0	לא מגיעים לקוחות
97.2	2.8	לא תוקנו פגיעות פיסיית
98.2	1.8	מחסור בעובדים
100.0	0.0	מחסור בחומרי גלם

הסיבה הקשורה לביקוש נמוך למוצרים או שירותים צוינה בשעורים גבוהים יחסית בענפי התעשייה, הבנייה, והשירותים העסקיים. בעיות אשראי באו לידי ביטוי בולט בענפי התעשייה והאירוח והאוכל, ואי הגעה של לקוחות הייתה הסיבה העיקרית שצוינה בענפי האירוח והאוכל.

ח. ניידות עובדים ושכר בתקופת המלחמה

9% מהעסקים דיווחו שבמהלך המלחמה היו להם עובדים שפוטרו או התפטרו מעבודתם. בסה"כ מדובר בכ-5,800 עובדים שהיוו 1.3% מכלל העובדים בעסקים בצפון. שיעור זה נמוך מאומדן השיעור החודשי של העובדים שנפלטו מעבודתם בצפון הארץ במחצית הראשונה של שנת 2006 שעמד על שיעור של 2.8%.⁴ הפליטה הנמוכה של עובדים בצפון בזמן המלחמה מוסברת בעיקר באיסור לפטר עובדים בתקופת זו. העובדים שעזבו את מקום העבודה בתקופת המלחמה כללו הן עובדים שפוטרו למרות האיסור, והן עובדים שניצלו את תקופת המלחמה להגשים תוכניות הקשורות בהחלפת מקום עבודה או אזור מגורים. שיעור גבוה יחסית של פליטת עובדים אפיין את ענפי האירוח והאוכל ואת ענפי הבנייה. נפת עכו התאפיינה בשיעור גבוה יחסית של פליטת עובדים.

שעור העסקים שקלטו עובדים חדשים בזמן המלחמה היה נמוך והגיע ל-6% מכלל העסקים, נמוך משעור העסקים שפלטו עובדים במהלך המלחמה. השיעור הנמוך קשור לכך ש-29% מכלל העסקים דיווחו שהם דחו קליטה מתוכננת של עובדים שהיו נקלטים בעסק אלמלא המלחמה. בסה"כ נדחתה קליטתם, על פי דיווח המעסיקים, של כ-30 אלף עובדים. דחייה של קליטת עובדים חדשים אפיינה בעיקר את ענפי האירוח והאוכל ואת ענפי הבנייה.

92% מהעובדים קיבלו בתקופת המלחמה, על פי דיווח העסקים, את אותו השכר שהיו מקבלים אלמלא המלחמה. האחרים נחלקו בין 3% שקיבלו משכורת גבוהה יותר בזמן המלחמה ו-5% שקיבלו משכורת נמוכה יותר. לא נמצאו הבדלים בין החודשים יולי ואוגוסט בשיעור המדווחים על ירידה בשכר העובדים בתקופת המלחמה.

⁴ נתוני סקר המעסיקים של מינהל מחקר וכלכלה במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה

ט. אומדן ימי עבודה שהלכו לאיבוד במלחמה

אומדן ימי העבודה שהלכו לאיבוד במלחמה התבסס על דיווח העסקים על ימי העבודה שבהם העסק היה סגור בתקופת המלחמה ועל דיווח העסקים על אחוז העובדים שנעדרו מהעבודה במוצע ליום בתקופת המלחמה.

הנתון הראשון מציג את מספר ימי העבודה שהלכו לאיבוד בימים שבהם העסקים היו סגורים, נמצא כי מספר ימי העבודה שהלכו לאיבוד במהלך המלחמה עמד על כ-7,509,000 ימי עבודה. האומדן התקבל מהכפלת מספר ימי העבודה שהעסקים היו סגורים בהם- 566,720 ימים, במספר העובדים הממוצע בעסק- 13.25 (ראה לוח 10).

לוח 10: אומדן היעדרויות עובדים בגין המלחמה בצפון

7,509 אלף	ימי עבודה שאבדו בעת שהעסקים היו סגורים
924 אלף	ימי עבודה שאבדו עקב היעדרויות עובדים בעת שהעסקים היו פתוחים
177- אלף	ימי היעדרות ממוצעים של עובדים בעת שלום
8,256 אלף	סה"כ ימי היעדרות של שכירים
820 אלף	אומדן היעדרויות של עצמאים
9,076 אלף	סה"כ היעדרויות שכירים ועצמאים

הנתון השני בודק את סה"כ ימי העבודה של העובדים בימים בהם העסק היה פתוח. האומדן התקבל מהכפלת מספר ימי העבודה שהעסק היה פתוח בהם, כפול מספר העובדים הממוצע בעסק, כפול דיווח העסקים על שיעור העובדים שלא הגיעו לעבודה ביום עבודה ממוצע. על פי אומדן זה, מספר ימי עבודה שהלכו לאיבוד כאשר העסקים היו פתוחים, אך עובדים נעדרו בהם מהעבודה, עמד על כ-924 אלף ימי עבודה.

מהמספר הכולל של ימי העבודה שהלכו לאיבוד בעת המלחמה, יש להפחית את ימי היעדרות של עובדים שהיו נעדרים מהעבודה גם ללא המלחמה מסיבות שונות- חופשות, מחלות וסיבות אחרות. על פי נתוני סקר כח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, היקף שעות היעדרויות השבועיות מהעבודה, של העובדים במחוז הצפון, ברבעון השלישי של שנת 2005, עמד על 2.1% מכלל שעות העבודה ובסה"כ כ-177 אלף ימי עבודה. לפיכך, המספר הכולל של הפסד ימי עבודה בצפון עמד על פי חישוב זה על 8,256,000 ימי עבודה.

נתונים אלה אינם מכסים את כל הנזקים שנגרמו לעסקים בצפון בתקופת המלחמה. הסקר הנוכחי אינו כולל הערכות לנזקים של עצמאים, או שכירים שעובדים גם כעצמאים, אלא רק לעסקים שמועסק בהם לפחות עובד שכיר אחד, כולל בעלים יחיד של חברה המשלם לעצמו משכורת. על פי נתוני סקר כח אדם לשנת 2005 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, היו באזור הצפון 38,800 עצמאים שאינם מעסיקים עובדים. על פי אומדן מינהל מחקר וכלכלה במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה, המתבסס על תוצאות הסקר בעסקים הזעירים, אבדו באזור הצפון כ-820 אלף ימי עבודה נוספים של עצמאים. כלומר, בסה"כ אבדו למשק כתוצאה מהמלחמה כ-9.1 מיליון ימי עבודה.

על פי נתוני אומדן הלמ"ס לשנת 2006, התמ"ג בשנה זו עלה ב-5.1% בהשוואה לשנת 2005, עלייה דומה לעלייה שנמדדה בשנת 2005-5.2%. מאחר ועלייה ניכרת זו באה לידי ביטוי למרות המלחמה, חשוב להעריך מה היה גובה העלייה של התמ"ג בשנת 2006, בהשוואה לשנה הקודמת, במידה והמלחמה לא הייתה פורצת.

כפי שצוין, בתקופת המלחמה הלכו לאיבוד 83% מימי העבודה האפשריים. בניכוי ההיעדרויות השוטפות שעובדים היו נעדרים בהם מהעבודה ללא קשר למלחמה (2.1%), שעור ההיעדרויות הגיע ל-81%. מאחר וחלקו של אזור הצפון בכח העבודה הגיע, על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2005, ל-22%, הרי במונחים כלל ארציים מדובר בירידה של 17.8% במספר ימי העבודה בתקופת המלחמה. במונחים שנתיים, מדובר בירידה בהיקף העבודה, כתוצאה מהמלחמה, של 1.8%.

למרות שאין בהכרח הקבלה בין השינוי בהיקף ימי העבודה לבין השינוי בתל"ג, ניתן להעריך כי ללא המלחמה, העלייה בתל"ג בשנת 2006, בהשוואה לשנת 2005, הייתה מתקרבת ל-7%.

י. קבלת פיצויים מהמדינה

כזכור, הסקר נערך במהלך החודשים נובמבר-דצמבר 2006, חודשיים וחצי עד ארבעה וחצי חודשים ממועד סיום המלחמה. הממצאים המתייחסים לקבלת פיצויים מהמדינה אינם לפיכך רלוונטיים לתקופת כתיבת הדו"ח במרץ 2007, תקופה שבה ניתן להניח כי כמעט כל העסקים שנפגעו כבר הספיקו להסדיר את תביעותיהם ולקבל את הפיצויים. עם זאת, הממצאים יכולים לעזור בתהליך הפקת הלקחים מאחר והסקר נערך לאחר תקופה לא קצרה מסיום המלחמה.

מכלל העסקים באזור הצפון (כ-33.1 אלף), 28.6 אלף הגישו בקשה לקבלת פיצויים עבור נזקי המלחמה שנגרמו להם במהלך חודש יולי, ו-25.7 אלף הגישו בקשות המתייחסות לחודש אוגוסט (ראה לוח 11). שיעור מגישי הבקשות עמד על 86% מכלל העסקים בחודש יולי, ועל 76% בחודש אוגוסט. חלק מהעסקים שלא הגישו בקשות אינם מתכוונים לעשות זאת מאחר והם לא נפגעו במלחמה. מכלל מגישי הבקשות לחודש יולי קיבלו, עד למועד עריכת הסקר, 86% את ההחזרים על נזקי המלחמה, ומקרב מגישי הבקשות לחודש אוגוסט, קיבלו 66% את ההחזרים.

לוח 11: הגשת בקשות לפיצויים וקבלת פיצויים לפי חודשים, במספרים ואחוזים

	אוגוסט	יולי	
מספר מגישי בקשות	25.7 אלף	28.6 אלף	
אחוז מגישים	75.5%	86.4%	
מספר מקבלים	16.9 אלף	24.6 אלף	
לא הגישו בקשה	8.8 אלף	4 אלף	
אחוז מקבלים ממגישים	65.7%	86.0%	

השיעור הגבוה יחסית של עסקים שלא הגישו בקשות לחודש אוגוסט קשור כנראה גם לחוסר בהירות הנובע משינוי השיטה. חלק מהאנשים דיווחו שהם לא הגישו בקשה, אך קיבלו החזרים ישירות לחשבון הבנק שלהם, לפי ברירת המחדל של מסלול המחזורים- ההפרש בין מחזור העסקאות בתקופת המלחמה למחזור התקופה המקבילה בשנת 2005, זאת למרות העובדה שהם התכוונו לבקש את הפיצויים על פי מסלול השכר של העובדים.

כפי שצוין, בחודש אוגוסט שונתה שיטת החזרים על נזקי המלחמה ונוסף מסלול מחזורים- השוואת המחזור באוגוסט 2006 עם המחזור באוגוסט 2005, שנקבע כמסלול העיקרי בחודש זה. עם זאת, 50% מהעסקים העדיפו את מסלול החזר לפי שכר העובדים ולא את מסלול המחזורים שבו בחרו רק 40% מהמעסיקים. מעסיקים אחרים אינם מתכוונים לתבוע פיצויים עקב נזקים מהמלחמה או שהם חתומים על הסדר אחר.

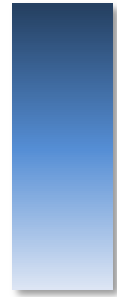
בהבחנה על פי ענפי משק, השיעור הגבוה ביותר של מקבלי פיצויים במוצע לחדשים יולי ואוגוסט, מכלל מגישי הבקשות, היה בענפי התחבורה והתקשורת, ובשירותים העסקיים, כ- 90%. במרבית הענפים האחרים שיעור מקבלי הפיצויים היה נמוך יותר ועמד על כ-70% (ראה לוח 12).

ההבדלים בשיעור מקבלי הפיצויים, הן בהבחנה על פי נפות והן בהבחנה על פי מספר המועסקים, היו קטנים, והממצא היה נכון הן לגבי חודש יולי והן לגבי חודש אוגוסט.

לוח 12: שיעור מקבלי פיצויים מכלל מגישי הבקשות לפי חודשים ולפי ענפי המשק

יולי	אוגוסט	יולי+אוגוסט	
97.0	82.3	90.2	תחבורה ותקשורת
98.9	77.1	88.2	שירותים עסקיים
88.3	51.1	71.0	בנייה
77.2	63.5	70.7	מסחר
84.2	51.4	68.7	תעשייה
84.2	51.5	68.0	אירוח ואוכל
86.2	72.5	79.9	ענפים אחרים
85.8	64.9	75.9	סה"כ

יא. כיסוי הנזקים

הרוב הגדול של העסקים, שנגרמו להם נזקים ישירים או עקיפים במלחמה, מעריכים כי הפיצויים שקיבלו, או יקבלו, מהממשלה יכסו רק חלק מהנזקים שנגרמו להם ובמרבית המקרים רק חלק קטן. רק 3% העריכו כי הפיצוי עבור חודש יולי יכסה את כל הנזקים ורק 8% חשבו כך לגבי הנזקים של חודש אוגוסט. במוצע, המעסיקים העריכו כי בחודש יולי הם יקבלו פיצוי עבור 37% מהנזקים שנגרמו להם ובחודש אוגוסט עבור 48% מהנזקים (ראה תרשים 13).

לוח 13: אחוז הנזקים שהפיצויים שקיבלו, או יקבלו, יכסו לפי חודשים, באחוזים וממוצע

	אוגוסט	יולי	
עד 10%	14.2	20.4	
11% עד 25%	11.8	23.7	
26% עד 50%	35.7	34.2	
51% עד 99%	30.1	18.9	
100%	8.3	2.8	
סה"כ	100.0	100.0	
ממוצע	47.6	36.8	

מעסיקים, שהעדיפו לקבל את הפיצויים במסלול השכר, העריכו כי בחודש יולי הם יקבלו 38% מכלל הנזקים שנגרמו להם, זאת בהשוואה למעסיקים המעדיפים את מסלול המחזוריים שהעריכו כי יקבלו החזר רק על 31% מנזקיהם (ראה לוח 14). ממצא זה היה צפוי מאחר ובחודש יולי התאפשר למעסיקים לקבל פיצויים רק לפי מסלול שכר. בחודש אוגוסט התהפכה המגמה. בקרב המעדיפים את מסלול השכר, שיעור ההחזר המוערך נשאר דומה-39%, אך הערכת שיעור הכיסוי של הנזקים, בקרב המעסיקים שהעדיפו את מסלול המחזוריים, עלה ל-55%.

לוח 14: אחוז מנזקי המלחמה שהפיצויים שקיבלו, או יקבלו, יכסו לפי חודשים ולפי מסלול מועדף, בממוצעים

יבקשו באוגוסט לפי:	יולי	אוגוסט	יולי + אוגוסט
מסלול מחזוריים	30.9	55.2	43.1
מסלול שכר	38.3	39.0	38.7
סה"כ	34.9	46.5	40.7

בהבחנה על פי נפות, נמצא כיסוי גבוה יחסית של נזקי מלחמה (45%), בנפות כנרת ורמת הגולן וכיסוי נמוך בנפות יזרעאל וצפת (34% ו-39% בהתאמה). שיעור הכיסוי הנמוך בנפת יזרעאל קשור לעובדה שלא כל העסקים בנפה זו הוגדרו כשייכים לאזור "ההגבלה"- האזור שנפגע במלחמה, ולחלקם לא שולמו פיצויים. בהבחנה על פי ענפי המשק, נמצא שיעור גבוה של כיסוי נזקים בענפי השירותים העסקיים (53%), וכיסוי נמוך בענפי התחבורה והתקשורת ובענפי הבנייה (35% ו-37% בהתאמה) (ראה לוח 15).

בהבחנה על פי גודל העסק, נמצא קשר לא רציף בין מספר המועסקים לבין הערכת שיעור הכיסוי של הנזקים. העסקים הזעירים המעסיקים עד 4 עובדים היו אלה שהעריכו כי הפיצויים כיסו רק 32% מנזקי המלחמה. לעומתם, העסקים הקטנים המעסיקים בין 5 ל-9 עובדים היו אלה שדיווחו על שיעור גבוה יחסית של כיסוי נזקי המלחמה באמצעות הפיצויים (50%).

לוח 15: הערכת כיסוי נזקי המלחמה באמצעות הפיצויים לפי נפות, ענפים כלכליים ומספר מועסקים

(אחוזים וממוצעים)

ממוצע	סה"כ	+71%	41% עד 70%	21% עד 40%	עד 20%	
42.1	100.0	18.9	28.9	30.2	22.0	סה"כ
						נפות
45.1	100.0	16.4	32.7	35.0	15.9	כנרת ורמת הגולן
43.0	100.0	21.7	27.5	30.7	20.2	עכו
42.4	100.0	20.0	27.5	31.9	20.6	חיפה
38.7	100.0	13.9	40.8	14.9	30.4	צפת
33.8	100.0	8.4	28.3	22.5	40.9	יזרעאל
						ענפים כלכליים
52.8	100.0	34.5	32.0	23.9	9.6	שירותים עסקיים
45.4	100.0	18.5	27.8	44.8	8.9	תעשייה
45.0	100.0	24.9	33.7	18.1	23.3	אירוח ואוכל
41.2	100.0	26.5	25.9	5.8	41.8	ענפים אחרים
40.5	100.0	14.3	33.7	33.7	18.3	מסחר
36.7	100.0	10.2	27.3	33.6	28.8	בנייה
35.1	100.0	10.6	17.3	41.3	30.7	תחבורה ותקשורת
						מספר מועסקים
32.1	100.0	9.1	23.6	33.2	34.1	1 עד 4
49.5	100.0	22.7	41.3	27.4	8.6	5 עד 9
44.0	100.0	21.4	26.0	31.5	21.1	10 עד 19
45.4	100.0	28.6	19.4	27.8	24.3	+20

יב. שביעות הרצון מהסדר הפיצויים והצעות לשיפור

המעסיקים בצפון התפלגו בין 35% שהיו מרוצים מהפיצויים שקיבלו, 38% שלא היו מרוצים מהפיצויים ו-27% שהביעו שביעות רצון בינונית (ראה לוח 16). לאור ההבדלים בהערכת שיעור הכיסוי של הנזקים, שהיה גבוה יותר באוגוסט (47%) מאשר ביולי (35%), ניתן היה לצפות לשביעות רצון גבוהה יותר מההסדר באוגוסט מאשר בחודש יולי. שלא כצפוי, ההבדלים בשביעות הרצון מהסדרי הפיצויים שניתנו בחודשים יולי ואוגוסט היו קטנים יחסית. בחודש יולי, 41% מהמעסיקים לא היו מרוצים מהסדר הפיצויים לעומת 35% בחודש אוגוסט. הסיבה קשורה כנראה לשיעור הגבוה של העסקים שהעדיפו לקבל בחודש אוגוסט את הפיצויים במסלול השכר ולא במסלול המחזורים.

לוח 16: שביעות הרצון של המעסיקים מההסדר לפי חודשים (אחוזים)

ממוצע	אוגוסט	יולי	
9.4	11.5	7.3	במידה רבה מאד
25.8	27.0	24.6	במידה די רבה
26.7	26.6	26.7	במידה בינונית
8.1	6.5	9.6	במידה מעטה
30.1	28.5	31.8	בכלל לא

כאשר התבקשו העסקים להציע הצעות לשיפור הסדר הפיצויים עם המדינה עבור נזקי המלחמה, 53% מהתשובות התייחסו למתן תשלום על אובדן הכנסות-34% ביקשו תשלום לפי מחזור, גם ביולי ולא רק באוגוסט, ו-19% נוספים ביקשו להגדיל את הפיצוי באופן שיכסה את כל הנזקים שנגרמו. התשובות האחרות התפלגו בין מגוון רחב של הצעות כגון: פישוט וקיצור של הליכים, הגדלת מספר מוקדי השירות, מתן הלוואות, הרחבת ההסכם עם בתי המלון לענפים אחרים, הקפאת הליכים משפטיים ועוד (ראה לוח 2 בנספח).

י.ג. הלוואות בערבות מדינה, הלוואות אחרות והרחבת מסגרות אשראי

בעקבות המלחמה החליטה המדינה לאפשר לעסקים, שהיקף המחזור שלהם הוא עד 2.4 מיליון ש"ח לשנה, לקבל הלוואה מהבנקים בערבות מדינה בגובה של עד 135 אלף ש"ח. על פי הדיווח של העסקים, 53% מהם עמדו בתנאים של ההלוואה ויכלו לבקש אותה.

על מנת שעסקים יוכלו לממש את האופציה לקבלת הלוואה, הם היו צריכים לקבל מידע על הלוואה זו. אולם מתברר כי כמחצית מהעסקים דיווחו שהם לא שמעו על האפשרות לקבל את ההלוואה, כאשר לא נמצאו הבדלים בשיעור היודעים בין עסקים שזכאים לקבל את ההלוואה לבין עסקים אחרים שאינם זכאים לקבל אותה. מכלל 25% העסקים הזכאים לקבל את ההלוואה ושמעו עליה, 41% הגישו בקשה לקבל את ההלוואה ומתוכם, 72% גם קיבלו אותה.

בסה"כ, כ-3,400 עסקים, המהווים 19.4% מהעסקים שהיו זכאים לקבל את ההלוואה, הגישו בקשה לקבל אותה, וכ-2,560 עסקים, המהווים 14.6% מכלל העסקים הזכאים לקבל הלוואה, קיבלו אותה בפועל.

הסיבה העיקרית לאי הגשת בקשה לקבלת הלוואה, על ידי עסקים שהיו זכאים לקבל הלוואה, הייתה שהעסקים לא נזקקו להלוואה זו. 41% מהעסקים הזכאים ציינו אפשרות זו (ראה לוח 12). 22% נוספים מהעסקים ציינו סיבות הקשורות לחשבונות מוגבלים, מאחר וחשבון מוגבל הביא לאובדן הזכאות לקבלת ההלוואה מאחר והבנקים יכלו לסרב לתת הלוואות במקרים כאלה. סיבות אחרות לאי הגשת בקשה להלוואה הקשורות להערכת עסקים בדבר חוסר הכדאיות בקבלת ההלוואה (17%) ולכך שהם לא ביקשו בגלל שלא הציעו להם, או בגלל שהם שמעו על ההלוואה באיחור.

לוח 17: סיבות לאי בקשה לקבלת הלוואה בערבות מדינה, באחוזים

לא צריך	41.3
חשבון מוגבל	21.5
לא כדאי לקחת	17.1
העדר מידע, לא הציעו לו	11.5
אחר	8.4
סה"כ	100.0

בלי קשר להלוואה בערבות המדינה, 28% מהעסקים בצפון ביקשו לקבל מהבנק שלהם הלוואה רגילה. 83% מהם קיבלו את ההלוואה שביקשו. בסה"כ כ-7,600 עסקים קיבלו מהבנק הלוואה לאחר המלחמה, הלוואה בערבות מדינה או הלוואה אחרת (ראה לוח 18). מבין העסקים שקיבלו הלוואות, 39% קיבלו הלוואה של עד 50 אלף ש"ח, 22% קיבלו הלוואה של יותר מ-50 אלף ש"ח אך פחות מ-135 אלף ש"ח ו-39% קיבלו הלוואות של 140 אלף ש"ח ויותר. רק 8% מהעסקים קיבלו מהבנק שתי הלוואות, גם הלוואה

בערבות מדינה וגם הלוואה רגילה. מקרב העסקים שקיבלו הלוואה בערבות מדינה, כ-23% לקחו גם הלוואה רגילה.

לוח 18: מקבלי הלוואות בערבות מדינה והלוואות רגילות, במספרים ואחוזים

מספרים	אחוזים	
2,390	25.1	הלוואה בערבות
6,385	67.1	הלוואה רגילה
738	7.8	שתי הלוואות
9,513	100.0	סה"כ

בנוסף לקבלת הלוואות, הן הלוואות בערבות מדינה והן הלוואות רגילות, ביקשו 57% מהעסקים מהבנק להרחיב את מסגרת האשראי שלהם. ב-66% מהמקרים הסכים הבנק להיענות לבקשה, ב-14% מהמקרים הבנק נענה באופן חלקי, וב-20% מהמקרים הוא דחה את הבקשה.

נמצא קשר בין גודל העסק לבין הבקשה להרחבת מסגרת האשראי. העסקים הקטנים נטו, יותר מהגדולים, לבקש להרחיב את מסגרת האשראי שהם מקבלים.

נספח

לוח נ.1: שכבות המדגם לפי נפות, ענפי המשק וגודל העסק

סה"כ	1-10	+11	נפות צפת ורמת הגולן
30	15	15	אירוח ואוכל
30	15	15	בניה
30	15	15	שירותים עסקיים
30	15	15	תעשייה
30	15	15	מסחר
30	15	15	אחרים
180	90	90	סה"כ
סה"כ	1-10	11+	נפות כנרת ויזרעאל
30	15	15	אירוח ואוכל
30	15	15	בניה
30	15	15	שירותים עסקיים
30	15	15	תעשייה
30	15	15	מסחר
30	15	15	אחרים
180	90	90	סה"כ
סה"כ	1-10	11+	נפות חיפה ועכו
40	20	20	אירוח ואוכל
40	20	20	בניה
40	20	20	שירותים עסקיים
40	20	20	תעשייה
40	20	20	מסחר
40	20	20	אחרים
240	120	120	סה"כ
600	300	300	סה"כ כולל

לוח נ.2: הצעות לשיפור הסדר הפיזיים, באחוזים

34.1	תשלום לפי מחזור
19.3	להגדיל את הפיצוי, קיבלו רק על חלק מהנזקים
6.1	לפשט ולקצר את התהליך
4.6	לתת על נזקים עתידיים
2.7	הלוואות טובות יותר
2.5	לתת יותר לתיירות
2.3	מחזור + שכר
1.8	לתת רק לעסקים שנפגעו באמת, יותר לצפון ממש
1.6	לפי מחזור צפוי, לא שנה קודמת
1.6	לתת כמו במלונות
1.6	הלוואות לעסקים גדולים
1.5	בנקים לא נותנים הלוואות שהובטחו
1.4	לתת יותר לעובדים שבאו לעבודה
1.4	מגוון רחב יותר של מסלולים
1.3	לתת על הוצאות קבועות
1.2	פיצוי על הוצאות אישיות (מלונות נסיעות וכו')
1.1	להכיר בנזקים באיכות המוצרים
1.1	שהתמ"ת יגיע לעסקים בשטח
1.0	מס רכוש לא משלם
0.9	להקפיא הליכים
0.9	לדאוג לצפון באופן כללי
0.7	להתחשב בתזרים מזומנים
0.7	מחוץ לאזור לא קיבלו
0.6	לגבות נמל אשדוד
0.6	צריך מוקד בכל פקיד שומה ולא ארצי
0.6	לתת גם עבור עובדים שלא הגיעו לעבודה
6.9	אחר
100.0	סה"כ